

Aanpak ondermijning Rotterdam-Zuid

‘Op de ijsberg inhakken heeft geen zin, je moet het water er omheen verwarmen’

In Rotterdam weten ze van aanpakken. De aanpak van ondermijning in Rotterdam-Zuid is in drie jaar tijd een groot succes gebleken. De kern van dit succes? Niet de symptomen bestrijden, maar het probleem aan de basis aanpakken. En daar de tijd voor nemen.

Door: Mariëlle Jansen

We spreken af bij het politiebureau aan de Witte de Withstraat, een van de meest bruisende straten die Rotterdam rijk is. Met louche cafés en illegale gokhuizen in de jaren zeventig nog een Sodom en Gomorra, inmiddels is het getransformeerd in een walhalla voor kunstminners en foodlovers. Maar dit alles staat in schril contrast met grote delen van Rotterdam-Zuid. Waar het centrum hip and happening is, blijft Rotterdam-Zuid achter. Jarenlange inzet op verbeteringen is nauwelijks effectief gebleken en de ondermijnende criminaliteit tiert er welig. “We bleven inhakken op de top van de ijsberg en losten daarmee het probleem niet op.” Aan het woord is Marcel Dela Haije, stadsmarinier van de gemeente Rotterdam. “Er kwamen gewoon steeds weer nieuwe problemen bovendrijven. Nu zijn we bezig met het verwarmen van het water om de ijsberg heen. Dat is veel effectiever.”

Hand in hand

We gaan terug naar de zomer van 2014. Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ), waarin wonen, werken en leren in zeven wijken van Rotterdam-Zuid wordt aangepakt, draait dan al enige tijd. Omdat de veiligheidssituatie in het gebied de uitvoering van het Nationaal Programma hindert, krijgt Dela Haije van burgemeester Aboutaleb de opdracht om ondermijnende criminaliteit in Rotterdam-Zuid aan te pakken. Hetzelfde jaar nog schuiven het Openbaar Ministerie, de Politie, de Belastingdienst en het RIEC aan. Het doel: samen werken aan een eerlijk, veilig, maatschappelijk integer en rechtvaardig Rotterdam-Zuid waarin het plezierig leven, wonen en werken is. Alle organisaties tonen veel commitment. De politie richt zelfs een Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden (SGBO) in. Dit is normaal gesproken een tijdelijke structuur. Binnen de politieorganisatie wordt die gebruikt als er vanwege de omvang of ernst van een probleem een krachtiger impuls nodig is, dan de gebruikelijke manier van werken kan bieden.

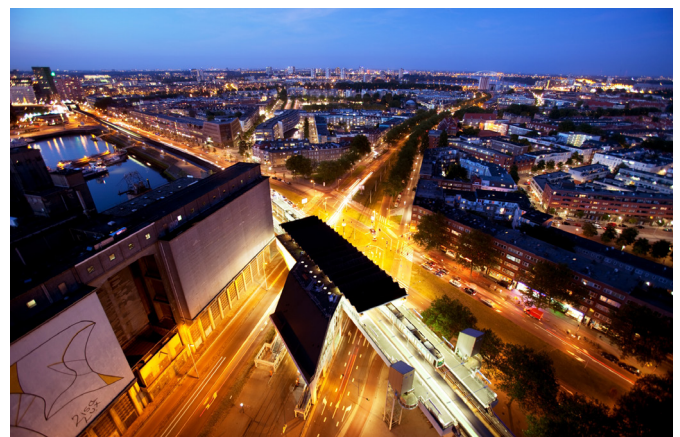
Solide fundament

Dat Rotterdam van oudsher een cultuur van aanpakken kent, mag geen geheim heten. Het motto van het project is ook

niet voor niets ‘doen’. Maar dat betekent niet dat er niet over de langere termijn wordt nagedacht. Dela Haije tovert een kleurrijke A4 tevoorschijn, met daarop de gewenste verandering in heldere stappen. Geheel volgens de wetenschappelijke principes van de Theory of Change, met een schets van de context en de doelstellingen voor de korte, middellange, en lange termijn. “Deze hebben we tijdens een gezamenlijke startsessie met alle partners op papier gezet, het zijn feitelijk de contouren van het projectplan.”

Breed gedragen

Het plan is een gezamenlijk product van de gemeente Rotterdam, politie, OM, Belastingdienst, het RIEC en het NPRZ (Nationaal Programma Rotterdam Zuid). Volgens Christiaan Los, die vanuit de politie bij het project is betrokken, is het de kunst om uit de verschillende belangen het gedeelde belang te destilleren. “Het zijn organisaties met een verschillend DNA met heel verschillende sturingsprincipes.” Dela Haije: “Het hangt ook heel erg aan personen, met een remmer in vaste dienst win je de oorlog niet. Er is veel draagvlak voor de aanpak, maar je moet wel blijven investeren. Ondermijning aanpakken kan alleen als je de ruimte hebt en niet steeds hoeft bezig te zijn met targets. Daarom is commitment van de strategische top van alle organisaties echt noodzakelijk”, legt Dela Haije uit.

“Wat niet betekent dat we de voortgang niet monitoren. We willen natuurlijk wel weten of we effectief zijn.” Los vult aan: “We doen bijvoorbeeld veel aan storytelling, dat werkt heel goed om onze ervaringen en successen te delen. Juist omdat de complexiteit van de problemen zich niet laat vangen in cijfermatige verantwoording.”

Handhavingsknelpunt

Het gebied waar Dela Haije en Los werken, geldt als een RIEC-handhavingsknelpunt. “Dat helpt ons enorm”, legt Dela Haije uit. Om samen te werken moeten partijen informatie uitwisselen. Dat kan onder het RIEC-convenant, maar vanwege de privacybescherming alleen bij een concreet signaal. In een handhavingsknelpunt gelden andere regels en zijn de mogelijkheden veel ruimer. Dela Haije: “We kunnen bijvoorbeeld de opdracht geven om alle verdachte transacties in een bepaald postcodegebied na te gaan.” Los: “Het predicaat handhavingsknelpunt krijg je niet zomaar, dan moet er wel wat aan de hand zijn. Rotterdam-Zuid heeft niet voor niets een Nationaal Programma om de problemen, die allemaal samenkomen op één postzegel, aan te pakken. Dat krijg je niet zomaar even omgebogen; het NPRZ hanteert zelfs een horizon van twintig jaar. Daarom hebben we ook in onze aanpak van ondermijning een langetermijnvisie.”

Snel schakelen

Om de crimineel te snel af te zijn moet je volgens Los en Dela Haije voortdurend blijven investeren. Het aantal partners groeit nog steeds, het netwerk wordt steeds dichter. “Eén telefoontje en we mobiliseren een heel team van mensen die meewerken. Op zowel bestuurlijk, beleidsmatig als operationeel niveau”. Daarin schuilt volgens Dela Haije de kracht van het samenwerkingsverband: het snel kunnen schakelen met partners. Om dat te behouden blijft het team investeren. “We zijn pas nog alle gemeentelijke diensten langsgegaan en volgende week zitten we bij de raadscommissie veiligheid. Dat was een van de adviezen van Cyrille Fijnaut: zorg ervoor dat je de gemeenteraad betreft bij wat je doet!”

Collectieve weerbaarheid

Maar met alleen samenwerken met andere overheidsorganisaties kom je er niet volgens Dela Haije en Los. “Met zoveel incidenten die acute opvolging behoeven, blijft er voor het probleemgericht werken waar wij mee bezig zijn misschien een paar procent over.” Het ‘collectief weerbaar maken’ van de wijk, zoals Dela Haije en Los het betitelen, neemt in het project daarom een belangrijke plaats in. “Een gebrek aan weerbaarheid is de grootste voorspeller van criminaliteit. We spreken de VVE’s aan op hun rol in het tot stand brengen van verbinding in wooncomplexen, werken samen met woningcorporaties en hebben sinds kort contact met de Kamer van Koophandel. Die vervult een belangrijke rol in de signalering van verdachte ondernemingen. Maar ook de imam helpt, door met activiteiten jongeren van de straat te houden. Iedereen draagt zijn steentje bij. Zo verwarm je het water en ben je veel effectiever.”

Verdachte situaties

Omdat ondermijnende criminaliteit niet altijd direct zichtbaar is, zijn de samenwerkingspartners voortdurend op zoek naar verdachte situaties. Zo zijn er integrale controles geweest bij juweliers. Dela Haije: “Veertien zaten er bij elkaar, in het armste gebied van Rotterdam, nogal verdacht.” Dat er iets niet deugde werd al snel bevestigd. “We vonden grote bedragen contant geld, gestolen spullen, uitkeringen, het was op alle fronten prijs. Een groot deel van die zaken is met de noorderzon vertrokken, het werd ze te heet onder de voeten.” Maar lang niet alle ondermijnende criminaliteit is zo zichtbaar, ook achter de schermen wordt er veel gerechercheerd. Los: “Door het combineren van gegevens gaan we op zoek naar afwijkende patronen. Een horeca-exploitantievergunning én een uitkering, dat klopt natuurlijk niet. Of een verhuurbemiddelaar die we steeds terugzien bij panden waar verdovende middelen worden gevonden. Het zou natuurlijk nóg beter zijn om te voorkomen dat het zover komt, daar zijn we nu druk mee bezig”. Dela Haije noemt het voorbeeld van een reisbureau dat reizen naar verre oorden verkocht. “De reizen werden cash afgerekend, en vervolgens stelselmatig geannuleerd. Het geld kreeg je netjes teruggestort op je rekening en voilà: het was witgewassen. Door data slim te combineren kregen we door dat dit speelde.”

Knock and talk

Kenmerkend aan de aanpak van ondermijning in Rotterdam Zuid is de doortastendheid. Dela Haije: “Het gaat om de mindset. Niet in problemen of belemmeringen denken maar aan de slag gaan.” Met hun Knock and Talk-aanpak, hebben ze al veel bereikt. “Gewoon aankloppen en vragen stellen. De een zegt dan dat je moet opdonderen, de ander geeft inzage in de complete boekhouding. En weer een ander vertrekt met de staart tussen de benen. Dan heb je effect, met minimale inspanningen.”

Het gaat er volgens Los en Dela Haije om ondernemingen die moedwillig de boel bedonderen, uit de anonimiteit te halen en de bedrijven die een faciliterende rol hebben hiervan bewust te maken. “Je moet het ze zo onaantrekkelijk mogelijk maken.”

Los: “De kans bestaat natuurlijk dat ze elders weer opduiken. Daarom is het heel belangrijk om ook andere gemeenten hierover te informeren. Maar eigenlijk zou iedereen integraal moeten werken, dat is het meest effectief. En dit is nog maar het begin, er kan ook bij ons nog veel verbeterd worden.”

Bewustwording

Een groot deel van het werk van Los bestaat uit voorlichting.

Los: “Er moet bewustwording komen dat je bij een verdachte situatie niet alleen in je eigen kolom denkt, maar dat je ook buiten je organisatie zoekt naar kansen. Bel bij het aantreffen van veel geld bijvoorbeeld naar ConFisQ, het integraal afpakteam. Maar 90 procent van de politie denkt nog niet zo.” Dela Haije: “Wij laten in een filmpje zien hoe de aanpassing van een APV de gemeente kan helpen in de handhaving. Want het is vaak eenvoudiger om een onderneming aan te pakken op basis van de overtreding van de brand- of bouwvoorschriften dan via het strafrecht. Dan beginnen de praktijken gewoon weer van voren af aan.” Los: “Samenwerken moet in het DNA van onze organisatie terecht komen: door samen op te trekken met De Nederlandsche Bank (DNB) kunnen we naar kansen zoeken om hun toezichhoudende rol nog beter in te vullen. En met de Kansspelautoriteit (KSA) kunnen we een mooie campagne maken over de risico's van illegaal gokken. Die denkwijze moet een automatisme worden.”

Framing

Het gaat er volgens Dela Haije niet alleen om wat je doet, je moet er ook op de juiste manier over communiceren. Rotterdam kiest heel bewust voor een positieve toon. “Dus over het bevorderen van de veiligheid in plaats van het aanpakken van de onveiligheid.” Los: “Dat doen we ook steeds meer interactief, zoals in het mobile medialab, waar we met burgers praten over hun problemen en vertellen waarmee we als overheid bezig zijn.” Het frame dat je kiest in de communicatie is van wezenlijk belang volgens Dela Haije, het verkeerde frame kan volgens hem zelfs desastreuze gevolgen hebben. “Wij hebben ons frame van de ijsberg heel zorgvuldig gekozen en we gebruiken deze metafoer nu overal waar we ons verhaal doen. Dat werkt heel goed”.

Innoveren

De keren dat Dela Haije wordt uitgenodigd om over zijn aanpak te vertellen zijn al lang niet meer op de vingers van één hand te tellen, de aanpak wordt ver buiten de gemeentegrenzen als een succes beschouwd. Maar tijd om achterover te leunen is er niet. Om de ondermijnende crimineel te snel af te zijn moet je volgens Dela Haije blijven innoveren. In diverse

samenwerkingsvormen onderzoeken de partners wie de beste papieren heeft bij welk type probleem. “Bij de aanpak van bijvoorbeeld malafide verhuurmakelaars is de inzet van de gemeente en de Belastingdienst heel effectief gebleken.” En Dela Haije is blij met de Laanmanager die sinds kort wordt ingezet om het winkelgebied economisch gezond te houden. “Vijf kapperszaken binnen een straal van een kilometer zul je hier niet snel meer zien.” Ook de Citydeal Big Data (een samenwerking tussen de grote steden, CBS, Politie, OM en de ministeries van Justitie en Veiligheid, Binnenlandse Zaken en Financiën) levert de samenwerkingspartners veel op. Dela Haije: “De big data geven ons inzicht in de kansrijke zoekgebieden én in de gaten van het systeem. En in de toekomst gaan we nog heel veel hebben aan machine-learning, waarmee we op basis van deze data óók zicht krijgen op de ‘unknowns’, de zaken die we nu nog niet in beeld hebben.”

Doel

Doel van de Aanpak Ondernijning Rotterdam Zuid is om van Rotterdam-Zuid een eerlijk, veilig, maatschappelijk integer en rechtvaardig Rotterdam-Zuid te maken waarin het plezierig leven, wonen en werken is. In de gebieden die achterblijven bij de rest van de stad investeren de gemeente Rotterdam, de Politie, het OM, de Belastingdienst en het RIEC samen om de veiligheidssituatie te verbeteren. Daarnaast investeert het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) op wonen, werken en leren in de wijken.

De essentie van de aanpak: optreden als één overheid. Daarbij heeft het project zowel een repressieve als preventieve focus. Misstanden worden op daadkrachtige wijze aangepakt. Daarnaast wordt veel geïnvesteerd in het creëren van een klimaat, waar voor criminaliteit geen ruimte meer is. Belangrijk hierbij is het doorbreken van de anonimiteit, waardoor het voor criminelen onaantrekkelijk wordt hun praktijken voort te zetten.

De activiteiten van het samenwerkingsverband zijn gebaseerd op vier pijlers:

- Signaleren, bijvoorbeeld door het zichtbaar maken van daders, faciliteerders en faciliteiten;
- Stimuleren, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij positieve ontwikkelingen, goede initiatieven te omarmen en het vestigingsklimaat voor bonafide partijen te herstellen;
- Voorkomen, bijvoorbeeld door het opwerpen van barrières om verwevenheid van de boven- en onderwereld tegen te gaan;
- Aanpakken, bijvoorbeeld door het inzetten van zowel strafrecht, bestuursrecht, fiscaal recht als civiel recht om daders te stoppen.

De activiteiten in het project richten zich op de volgende thema's:

Drugs

Met de aanvoer via de haven zijn verdovende middelen nooit ver weg in Rotterdam-Zuid. Eerder is veel geïnvesteerd in de aanpak van zichtbare overlast en 'grote jongens'. De tussenhandel bleef buiten schot en is nu aanjager van ondermijnende criminaliteit. In het project doen ze hier onderzoek naar en pakken criminele families aan.

Branches & Horeca

Je kent ze wel: straten met een opvallend winkelaanbod: vijftien shoarmazaken, money transfers op iedere hoek en horeca waar je je niet welkom voelt. Samen met partners worden de rotte appels uit deze straten gehaald. Tegelijkertijd worden ondernemers gestimuleerd om samen zorg te dragen voor een gezond winkelaanbod.

Vastgoed

Veel criminele processen kunnen niet zonder panden. Denk aan versnijdingspanden, safehouses, stashes (plekken waar gestolen goederen worden verborgen) en hennepkwekerijen. Door te controleren en preventieve maatregelen te treffen wordt het criminelen zo lastig mogelijk gemaakt. Bonafide partijen worden ondersteund, malafide partijen integraal aangepakt.

Crimineel geld

Het snelle geld maakt criminaliteit aantrekkelijk. Juist in de armste wijken van Rotterdam bevinden zich veel geldwisselkantoren en rijden dure auto's rond. Om het witwassen van crimineel geld te voorkomen, probeert men beter zicht te krijgen op crimineel vermogen.

Jeugd

De jeugd heeft de toekomst. Daarom richt het project zich samen met het Nationaal Programma Rotterdam Zuid op het verbeteren van kansen voor jongeren in Rotterdam-Zuid en wordt in een zo vroeg mogelijk stadium hulp geboden aan probleemgezinnen.

Meer weten over de aanpak in Rotterdam-Zuid? Neem dan contact op met Marcel Dela Haije,
T 06 53712693
E mhe.delahaije@Rotterdam.nl